Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Forns de calç Solei de can Pruners

Talamanca

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Pista forestal Talamanca-Rocafort, 08279 Talamanca
Emplaçament	Per la pista forestal de Rocafort a Talamanca, quan creuem el torrent seguim uns 25 m i a l'esquerra

Coordenades:

Latitud:	41.72349
Longitud:	1.93462
UTM Est (X):	411386
UTM Nord (Y):	4619625

Classificació

Número de fitxa	08277-160
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Contemporani
Segle	XIX-XX
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	Parcialment derruïts, l'un força malmès -a ponent-, l'altre no tant.
Protecció	Inexistent
Accés	Fàcil
Ús actual:	Sense ús
Titularitat	Privada
Titular:	Ref. cad.: 013A00002
Autoria de la fitxa	Quim Serdà Manau
Data de registre de la fitxa:	dc., 05/09/2007 - 02:00

Descripció

Dos forns de calç de planta circular que han quedat parcialment malmesos en el moment d'adequar-se aquest tram de camí, doncs van ser seccionats per la màquina excavadora. Avui, es veuen en el tall que ha quedat al vessant de migdia de la muntanya, separats per uns quatre metres de distància. El primer forn té un diàmetre de 280 cm per una alçada interior de 230 cm. El forat es va obrir al terreny natural, de composició argilosa. Amb les cuites, s'ha anat formant una crosta d'argila cuita d'entre 5 i 15 cm que s'adossa a les parets del forat. No s'observen carreus de pedra. Es pot veure el seu interior doncs està buit per dintre, si bé amb el temps s'hi han acumulat sediments i hi ha crescut vegetació. Està parcialment fumat. El segon forn té un diàmetre de 290 cm per una alçada interior de 320 cm. A diferència de l'altre, té l'interior ple de sediments que s'hi han acumulat amb el temps un cop va entrar en desús. El forat és obert també al terreny natural i, com l'altre, presenta aquesta crosta a tot el perímetre interior conseqüència de la cuita de l'argila. Tampoc hi trobem carreus de pedra. Observem als peus del forn la cambra de combustió o fogaina, que manté encara una acumulació de cendres al seu interior. L'accés a l'interior dels forns, per tal de poder-los alimentar i netejar, es faria per unes obertures de pedra que hi deurien haver al costat de migdia, avui desaparegudes. Cal indicar que la ubicació al costat de la riera de Mura no és casual, doncs aquests forns es solien construir propers a llocs on fos fàcil proveir-se de les matèries primeres requerides (pedra calcària en aquest cas) i on es disposés d'un punt d'aigua, un element molt necessari. La tipologia d'aquests dos forns respondria al sistema de forns de campanya, una construcció en pou que resulta d'anar apilant pedres de calç al voltant d'un petit pou fins a formar una cúpula, al mig de la qual es deixava un espai buit on es feia la combustió i per on sortia el fum i es transmetia l'escalfor necessària per a la calcinació d'aquestes pedres. Aquest tipus de construcció estava encaixat en un marge i tenia a la part inferior una petita cambra de combustió, la fogaina. Per damunt, i envoltant-la, es disposava una mena de banc pla que s'anomena relleixó, i que servia de base per muntar la volta de pedres de calç a calcinar. Aquest procés de calcinació podia durar entre 7 i 11 dies, mantenint en tot moment la flama. Els calcinaires, els forners especialistes en el procés, sabien quan la calcinació arribava al final per detalls com per exemple, el color del fum. Llavors, es procedia a desmuntar la volta de les mateixes pedres de calç i es retiraven per fer-ne les tasques d'hidratació o de polvorització. CABALLÉ, OLIVARES (2003: 486) El volum de calç requerit podia fer funcionar els dos forns a la vegada o bé deixar-ne un en repòs.

Observacions:

Seria interessant poder fer l'estudi arqueològic dels forns, sobretot del que encara està cobert de sediment.

Història

La calcinació es un procés conegut des d'època antiga que permet obtenir pols de calç a partir de pedres calcàries, en un procés en el qual aquestes pedres, escalfades fins a una temperatura de 800 a 1000 graus, perden anhídrid carbònic i es genera òxid de calci, component essencial de la calç viva. El procés es completa amb l'apagada de la calç viva, quan s'afegeix aigua i la hidratació provoca el trencament de les pedres calcinades, que es converteixen en pols de calç. Un cop assolit aquest material, ja era adequat per a la preparació de morter. Els forns utilitzats per a la fabricació i obtenció de calç, guix i materials de construcció derivats de la transformació de l'argila, estan molt vinculats als processos i tècniques constructivess desenvolupades al llarg de la història. Cal remuntar-se a èpoques antigues per cercar els primers exemples coneguts i ben documentats d'aquest tipus d'estructures de combustió. En el cas de la calç, ja se'n coneix l'aplicació per a la construcció des del segle III aC, per bé que fou en època romana quan s'emprà amb més profusió i quan adquirí un paper cabdal com a lligam de materials. L'estudi arqueològic d'aquestes estructures ha d'anar vinculada a la mateixa dinàmica de la seva producció i al seu entorn immediat, ja que la majoria de forns s'ubicaven seguint uns objectius molt determinats, i calia triar molt bé el lloc on s'havia de construir el forn: facilitat de proveir-se de les primeres matèries, disposició d'un punt

d'aigua, transport fàcil del producte resultant... No es tracta mai d'estructures aïllades, sinó que formen part d'un sistema productiu més ampli i elaborat, ja sigui producció d'obra, calç o guix. El seu estudi des d'un punt de vista arqueològic és força nou. Els darrers anys s'ha incrementat la documentació de forns d'època moderna i contemporània, adquirint progressivament un caràcter de ple jaciment arqueològic, ben diferent del que succeïa anys enrera. La documentació d'aquests forns ens aporta informació molt interessant sobre el món agrícola i preindustrial entre els segles XVII-XIX, i també en ple segle XX. El treball en aquests forns era bàsic per a la construcció de cases i habitatges. A la major part de les masies i cases senyorials del segle XIX i inicis del XX, hi trobem peces d'obra fabricades en aquests forns que s'utilitzaren, lligades amb calç, per a la construcció. Anys enrera, el funcionament d'aquests forns generava tot un procés productiu que donava feina a molta gent, des dels que anaven a buscar feixos de llenya i els arbres al bosc amb els muls, fins als que anaven a buscar l'argila o els que carregaven el forn a l'hora de coure o també els mateixos forners, que tenien al seu càrrec el bon funcionament de tot el procés. Des d'un punt de vista arqueològic cal dir que un dels aspectes del qual hi ha més mancança en el moment d'excavar un d'aquests forns i fer-ne la interpretació és un fòssil director que l'ubiqui cronològicament. També és difícil escatir la seva cronologia inicial a partir de la documentació escrita, ja que solen ser edificacions de poca importància que no deixen cap referència escrita. En tot cas, podem intuir la data aproximada de construcció del forn per la casa o cases a les quals proveïren de material constructiu. CABALLÉ, OLIVARES (2003: 486) Pel que fa als forns que hem documentat, cal dir que es troba en un radi relativament proper al mas can Pruners, ca l'Artesà, ca la Felipa i can Tinoi, així com al nucli urbà del poble de Rocafort, fet que podria explicar aquesta característica de trobar dos pous tan propers, doncs es buscaria una major producció per a poder proveir aquests masos. Ja fos de caire públic o privat, el forn i l'activitat del forner foren una de les principals activitats econòmiques durant segles, per bé que sovint la feina no compensés l'esforç que suposava mantenir durant molts dies la vigilància del forn encès. CABALLÉ, OLIVARES (2003: 486)

Bibliografia

CABALLÉ, Gemma; OLIVARES, David (2003). "Forns per a la producció de materials de construcció en època moderna. La fabricació de maons, teules, calç i guix en un entorn pre-industrial" a II Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya, Actes Volum 1. ACRAM, Barcelona.

